

ДОКУМЕНТ У СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЇ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ УСТАНОВИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК

Данькевич Ю. В.

ВСТУП

Розвиток документа та системи документації в історичному зрізі пройшов довгий шлях. Еволюція сучасного електронного та цифрового документів сталася завдяки розвинутій системі паперових документів. Починаючи з одного з перших визначень Поля Отле про документ як цілісне джерело інформації, на законодавчому рівні вже оперуємо поняттям «електронний документ» як «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа», усвідомлюючи, що підґрунтям для дослідження та його трансформації завжди залишається саме вміщена у ньому інформація. За Законом України «Про інформацію», нею є «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді»¹.

У складній системі комунікацій сучасних підприємств різних форм власності документ відіграє ключову роль у забезпеченні оптимального функціонування та стабільної роботи усіх структурних підрозділів. Спершу паперовий, далі – електронний та цифровий документи супроводжують будь-які процеси у соціумі, такі як фіксація дня народження, відомості про соціальний стаж, довідки різноманітного інформаційного характеру, соціальні виплати, звітна документація, реєстрація ФОПів. Прикметно, що, нарешті, розвиток системи сучасної документації дістався такої важливої її складової частини, як трудові книжки. Свого часу досить тривалим був перехід на єдиний е-квиток у міському наземному та підземному транспорті, переваги якого ми вже відчули нині, саме таким довгим залишається і перехід на е-трудова книжки. Закон щодо їхнього функціонування набув чинності 10 червня 2021 року, а процес буде тривати ще довгих п'ять років.

¹ Про інформацію: Закон України станом на 1 січня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Органічною складовою частиною сучасного документа, паперового чи електронного, є мовленнєва складова частина. Саме тому на часі став ДСТУ 4163:2020 із оновленою системою реквізитів та умовами оформлення підписів². Безумовно, зміни у Новому українському правописі підсилили сучасну граматичну складову частину документа.

1. Передумови переходу від традиційного паперового до сучасного електронного документа

У системі розвинутих сучасних комунікацій ключову роль під час передачі, донесення та оброблення зовнішньої та внутрішньої інформації відіграє документ. З огляду на це особливо актуальною є зміна в організаційно-розпорядчих документах задля їхнього наближення до європейського стандарту, незалежно від носія інформації, щодо оформлення реквізиту прізвища. З 1 вересня 2021 року, відповідно до ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів», реквізит підпису оформлюється через власне ім'я та прізвище, тобто відбулася відмова від ім'я по батькові. Так, за пунктом 5.22 ДСТУ 4163:2020, «підпис має містити найменування посади особи, яка підписує документ (у повній формі, якщо документ надрукований не на бланку, у скороченій – на документі, надрукованому на бланку), особистий підпис (окрім електронних документів), власне ім'я і прізвище»². Надалі у параграфі нами буде звернено увагу на інші документно-комунікативні особливості, що пов'язані з низкою неузгоджень у сучасній законодавчо-нормативній базі. Необхідно підкреслити, що унормування, надання документу функцій, що відповідатимуть та підкреслюватимуть риси функціональної атрибутивності та визначатимуть його роль як комунікаційної складової частини в українському соціумі, тривали досить довгий час.

Спершу після проголошення незалежності перед науковцями постало питання створення власної документознавчої нормативної бази задля посилення української термінології. Так, з огляду на мовно-комунікаційні особливості привертає увагу назва з русизмами однієї з перших інструкцій з діловодства: «Примірна

² ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів».

інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади» (втратила чинність 30 листопада 2011 р.)³. Маємо наголосити на тому, що Примірною інструкцією користувалися близько 14 років і на її основі, за текстом, розроблялися «інструкції з діловодства у власних апаратах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери їх управління». Саме Примірною інструкція змінила чинну до того Постанову Ради Міністрів УРСР «Про затвердження Примірної інструкції по діловодству в міністерствах і відомствах Української РСР та виконавчих комітетах місцевих Рад депутатів трудящих» (ЗП УРСР, 1975 р., № 9, ст. 54; 1981 р., № 2, ст. 13; 1982 р., № 3, ст. 29) від 31 липня 1975 р. № 362 (362-75-п).

Окрім того, привертає до себе увагу низка суттєвих розбіжностей, на яких наголосив Ю. Ковтанюк у статті «До питання створення електронних копій електронних документів, засвідчених паперових копій електронних документів і цифрових копій паперових документів»⁴, що прописані у Типовій інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, у якій немає «врахування позиції документознавців та архівознавців, особливо на завершальних етапах його підготовки та підготовки проєктів змін до нього. Результатом такого нехтування думки фахівців стала поява в Типовій інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі низки понять щодо копій електронних і паперових документів. Автор аргументовано наводить приклад Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» у статті 7, що обґрунтовує, що поняття «електронна копія електронного документа» засвідчується у порядку, встановленому законом. Надалі науковець аналізує сутнісні особливості електронних підписів, доходючи висновку, що «про міркування щодо такої

³ Примірною інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади від 17 жовтня 1997 р. № 1153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

⁴ Ковтанюк Ю. До питання створення електронних копій електронних документів, засвідчених паперових копій електронних документів і цифрових копій паперових документів. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання* : монографія / відп. ред. І. Тюрменко. Київ : НАУ, 2021. С. 88–101.

практичної реалізації поняття електронної копії електронного документа було повідомлено у 2017 році працівниками Секретаріату Кабінету Міністрів України, які входили до складу робочої групи з підготовки проєкту Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі».

Як вихід із цієї ситуації автор пропонує посилення комунікаційної складової частини низки понять, що пов'язані з функціонуванням електронного документа, наприклад, розширення та конкретизування терміна «електронна копія електронного документа».

У наступній статті Ю. Ковтанюк ґрунтовно аналізує появу е-документознавства, йдеться про статтю «Витоки електронного документознавства як наукового напрямку документознавства»⁵. Науковець зупиняється на проблемі поширення терміна «електронне документознавство», наголошуючи на тому, що «витоки електронного документознавства, безперечно, сягають тих перших розробок, що стосувалися електронного документа. Ці пошуки за часом їх початку збіглися із становленням такої комплексної науки, як інформатика, що формується в першій половині 1960-х років одночасно в СРСР і Франції. У США та Великій Британії змісту інформатики відповідали такі дисципліни, як інформаційна наука та комп'ютерна наука». Окрім того, автор подає історично важливий факт розрізнення понять документознавства та документалістики: «радянські документознавці та архівознавці зазначали, що документознавство відрізняється від документалістики – кібернетичної дисципліни, що вивчає динаміку і структуру інформаційних потоків і масивів і розглядає документ як будь-яку фіксовану інформацію».

Ще довший шлях, що поширювався через нормативні документи на організаційно-розпорядчі, пройшов ДСТУ з вимогами до оформлення, оскільки професійна та фахова термінологія досить часто штучно перекладалася, не віддзеркалюючи у Стандартах норм української мови. За слушним зауваженням співавторів статті «Досвід та проблеми впровадження ДСТУ 3966-2000 в термінологічну діяльність», саме «за сім років, з 1995 до 2002, галузевий Термінологічний центр, ґрунтуючись на методичних рекомендаціях Інституту української мови Національної Академії Наук України та Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології

⁵ Ковтанюк Ю. Витоки електронного документознавства як наукового напрямку документознавства. *Архіви України*. 2011. № 2–3. С. 14–36.

Держстандарту та Міністерства освіти і науки України (ТК СНТТ), створив для потреб галузі Єдину термінологічну базу даних (ЄТБД), яка містить близько 26 000 українських термінів, їх російські та англійські відповідники, тлумачення українською та російською мовами»⁶.

Так, у статті дослідники обґрунтували мовно-комунікаційні проблеми, що виникли з упровадження ДСТУ 3966-2000 у процесі поняття: «у системі технічного наслідування російських словотворчих моделей привело до того, що в українській природничій та технічній літературі віддієслівні іменники на -ння, -ття почали вживати як нейтральні стосовно видових ознак. Це ускладняє сприйняття тексту загалом, а іноді навіть спотворює семантичне значення термінів. Зазначений хибний підхід знайшов своє відбиття в російсько-українських словниках (наприклад, де основною формою перекладу російських віддієслівних іменників є така: исследование: (действие) дослідження, (неоконч. еще) досліджування у документах»⁶.

Попри це, привертає увагу те, що перші ДСТУ відповідали міжнародним стандартам ISO 5127/1-1983⁷, що були переглянуті у 2001 році, а потім і у 2017 році. У системі інформації та документації ISO є міжнародним стандартом, що обґрунтовує вживання термінів та окремих конструкцій у галузі інформації та документознавства.

Питання подальшого удосконалення комунікаційної нормативної бази і надалі порушено в аналізованій нами статті Ю. Ковтанюка у частині, де автор зазначає, що «на жаль, українські вчені, насамперед документознавці й архівознавці, вимушені лише спостерігати за процесом створення нової термінологічної системи, що є базисом для виникнення нових документаційних процесів, деякі з яких, на нашу думку, повинні організовуватися інакше, деяких не повинно існувати взагалі». Надалі після аналізу чинної нормативно-правової бази, Положення «Про Міністерство цифрової трансформації України» у статті слушно зазначено, що «останнім часом зміни нормативно-правової бази з питань організації електронного документообігу, що відбувається під керівництвом

⁶ Гінзбург М., Левіна С., Требульова І. Досвід та проблеми впровадження ДСТУ 3966-2000 в термінологічну діяльність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології.* 2002. С. 183–189.

⁷ ISO 5127-1:1983 Documentation and information – Vocabulary – Part 1: Basic concepts.

Міністерства цифрової трансформації України, здійснюється без запрошення до участі в цьому процесі документознавців та архівістів», тобто розроблення та удосконалення нової термінології, на жаль, здійснюються без урахування думок наукової та вченої громадськості.

Актуальним надалі у статті є зауваження Ю. Ковтанюка щодо розподілу повноважень у питанні «вирішення завдань щодо загального документообігу», оскільки, за автором, дослідження життєвого циклу документа, паперового чи електронного, довело, що «більшість усіх проєктів документів створюється із застосуванням технологій документування інформації в електронній формі, для чого використовується комп'ютерна техніка. Різниця між паперовим та електронним документом полягає в подальшій фіксації інформації під час остаточного оформлення документів: або документна інформація друкується на папері з подальшим власноручним підписанням і/або проставлянням печатки, або на документну інформацію в електронній формі накладається електронний підпис чи печатка».

Якщо з паперовим унормуванням організаційно-розпорядчих документів більш-меншого компромісу було досягнуто, то на межі дев'яностих та нульових років постало питання оформлення електронних документів. Знову перед фахівцями постало дискусійне питання: електронний чи цифровий документ. Починає формуватися пакет законодавчо-нормативних стандартів, що регламентували саме функціонування електронних документів паралельно з паперовими. Необхідно наголосити на тому, що у комунікаційній складовій частині маємо розрізнити поняття електронного документообігу та електронної обробки документа, на чому окремо зупинимося у параграфі 2 нашої статті.

Сьогодні на законодавчому рівні функціонування електронного документа визначено у статті 5 розділу II Закону України: «електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначаються законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму»⁸. Нормативне

⁸ Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України станом на 17 листопада 2021 року.

визначення поняття «цифровий документ» остаточно не прописано. Єдине, на сайті застосунок «Дія» надається пояснення, що цифровий документ – це аналог паперового, має таку ж юридичну силу. Також на сайті обґрунтовано поняття «копії цифрових документів» як «підписані та зашифровані файли у форматі pdf з даними користувача, які формуються з даних державних реєстрів та надсилаються через застосунок «Дія». Окрім pdf-файлів, передаються також метадані у форматі JSON з відповідними полями з документа»⁹.

У теоретичній науковій площині вивчення цифрового документа більше прив'язано до оцифрування в інформаційних установах, зокрема, у бібліотеках та архівах. За влучним спостереженням О. Рибачка, «етапи створення ресурсів та стратегії їхнього розвитку – це актуальна тема для сучасного українського документознавства, джерелознавства та історичної науки, які адаптуються до нових реалій розвитку суспільства, вдосконалюють управління процесами створення інтегрованого цифрового ресурсу національної культурної спадщини та його використання»¹⁰. Актуальні тенденції визначено автором як такі, що здійснюються за підтримки Європейського Союзу з урахуванням того, що «основне орієнтування Європеани та СЦБ сьогодні спрямоване на підвищення якості ресурсу, розширення права вільного доступу та прискорення обміну ресурсами; пріоритетним завданням оцифрування визначається переведення в цифровий формат матеріалів, надрукованих у Європі або європейськими мовами до 1700 року».

Подальший аналіз фахової та наукової літератури виявив, що сучасне дослідження цифрового документа відбувається з огляду на цифровізацію архівних документів, здійснюється прив'язка до цифрової держави, цифрової компетентності чи цифрових інструментів. На нашу думку, вивчення особливостей власне поняття «цифровий документ» є необхідним на часі, зокрема, хоча б у його термінологічній частині. Так, із офіційних джерел маємо визначення «цифровий паспорт»¹¹, але якщо перейти до Порядку

⁹ Що таке цифрові документи та їхні копії / Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://diia.gov.ua/faq/24>.

¹⁰ Рибачок О. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 27.00.02. Київ, 2018. 23 с.

¹¹ Цифровий паспорт в «Дії»: як користуватися. *Вісник: офіційне видання Фіскальної служби України*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/tag/tsifroviy-pasport>.

застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, та відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України для виїзду за кордон, під час реалізації експериментального проєкту щодо застосування зазначених відображень, то маємо таке визначення: «е-паспорт – відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, оформленому особі засобами Єдиного державного демографічного реєстру (далі – Реєстр), разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-кодом, штрих-кодом, цифровим кодом тощо), який забезпечує отримання інформації з Реєстру інформаційними ресурсами єдиної інформаційної системи МВС на запит Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Портал Дія»».

Отже, на державному рівні поняття «цифровий документ» використовується виключно у застосунку «Дія» та у роз'ясненнях, поданих у Віснику державної фіскальної служби України: «Цифровий паспорт в «Дії»: як ним користуватися», «Посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспорту та автоцивілка: Верховна Рада порівняла цифрові документи в застосунку «Дія» до паперових». Якщо перейти до тексту Постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування електронного посвідчення водія та електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу» від 23 жовтня 2019 р. № 956¹², то матимемо визначення е-документа, а саме: «Міністерству внутрішніх справ та Міністерству цифрової трансформації забезпечити протягом двох місяців з дня набуття чинності цією Постановою технічну можливість формування електронного посвідчення водія та електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу апаратно-програмними засобами єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ та Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія», та застосування електронного посвідчення водія та

¹² Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування електронного посвідчення водія та електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 року № 956 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentalnogo-proektu-shchodo-zastosuvannya-elektronnogo-t231019>.

електронного свідчення про реєстрацію транспортного засобу відповідно до затвердженого цією Постановою Порядку».

Отже, доходимо висновку, що поняття «електронний документ» і «цифровий документ» є відносно тотожними.

У подальшому процесі переходу на систему електронного документообігу у нормативно-правовій базі відбулося розрізнення понять «електронний цифровий підпис», «цифровий підпис» та «електронний кваліфікаційний підпис». На комунікативному рівні часто можна зустріти визначення «цифровий підпис», до речі, цей термін вживають і сьогодні, хоча він уже не є правильним. Вперше це поняття було аргументовано у Законі України «Про електронний цифровий підпис», що втратив чинність 7 листопада 2018 року¹³. Відповідно до Закону, цифровий підпис визначався таким чином: «електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа».

Із втратою названого Закону України чинності у новому Законі України «Про електронні довірчі послуги»¹⁴ цифровий підпис визначається як «електронний підпис» із формулюванням у статті 1, що це «електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис». Заразом у Законі «Про електронні довірчі послуги» одразу вводиться поняття «кваліфікований електронний підпис», тобто «удосконалений електронний підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа». У комунікативний простір поступово почало впроваджуватися словосполучення «удосконалений електронний підпис» як такий, що «створений за результатом криптографічного перетворення електронних даних, з якими пов'язаний цей електронний підпис, з використанням засобу удосконаленого електронного підпису та особистого ключа, однозначно пов'язаного

¹³ Про електронний цифровий підпис : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

¹⁴ Про електронні довірчі послуги : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

з підписувачем, і який дає змогу здійснити електронну ідентифікацію підписувача та виявити порушення цілісності електронних даних, з якими пов'язаний цей електронний підпис».

Саме Розділ VII «Прикінцевих положень» Закону «Про електронні довірчі послуги» визначив термін дії цифрового електронного підпису, що «використовуються користувачами електронних довірчих послуг, кваліфікованими надавачами електронних довірчих послуг, які продовжують їх обслуговувати, відповідно, як кваліфікований електронний підпис та кваліфікований сертифікат електронного підпису до закінчення строку дії посиленого сертифіката відкритого ключа, але не пізніше двох років з дня набуття чинності цим Законом». Необхідно наголосити на тому, що упродовж тексту Закону словосполучення «цифровий документ» чи «цифровий підпис» ніде не вживається, тобто поняття «цифровий підпис» є таким, що не відповідає комунікаційним потребам сучасного соціуму.

Також у вересні 2021 року набув чинності ДСТУ 9031:2020 «Правила публікування інформації архівних документів». На жаль, на час написання статті тексту ДСТУ у вільному доступі не було, тому проаналізувати його з огляду на використання термінів поки що неможливо.

Маємо наголосити на тому, що подальший розвиток електронного документа передбачає розширення меж інформаційної діяльності. Так, набуття чинності Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації унормовує низку актуальних понять, таких як «цифрові компетентності», «цифрові технології». Зрештою, саме система розвитку цифрового суспільства, відповідно до затверджених Урядом Концепцій, передбачає, що «цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності»¹⁵.

Варто окремо наголосити на тому, що у Концепції передбачено подальший перехід на електронний документообіг і медичної галузі. Зокрема, «перехід медичного документообігу в електронний формат – одне з головних завдань цифрової медицини. Створення

¹⁵ Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 167-р.

повноцінної цифрової медичної платформи є важливим кроком до цифровізації медичних та супутніх послуг, а також взаємодії операторів цієї сфери. Цифрова медична платформа – це динамічний набір систематизованих електронних даних про стан здоров'я окремого пацієнта, що забезпечує інформаційний обмін між учасниками процесу виробництва та споживання медичних послуг».

Звичайно, саме подальша відмова від паперового документообігу вже сьогодні доводить, що механізм надання документаційних послуг значно спростився. У параграфі 2 на конкретних прикладах установ різних форм власності буде доведено зростання якості та кількості документаційного сервісу. Складовими частинами електронного документообігу стали електронна демократія та електронне урядування. У відкритих даних, розміщених на сайті Урядового порталу, визначено, що одним із ключових напрямів посилення е-демократії разом із наданням електронних послуг, розвитком системи е-міста, впровадженням принципу “Digital by Default”, тобто «цифрового за замовчуванням», є підключення до системи електронного документообігу органів виконавчої влади з переходом «державних органів влади на європейський стандарт електронного документа».

Розроблені новітні державні інформаційні ресурси сприяють пришвидшенню надання е-документаційних послуг. Так, за даними офіційного сайту, «основу системи «Трембіта» становить удосконалена естонська платформа обміну даними “X-ROAD”, яка є фундаментом естонського цифрового суспільства». Для системи документообігу важливість «Трембіти» полягає у можливості установ мати доступ до державних реєстрів, високий рівень захищеності у підписанні електронною печаткою та захисту баз даних»¹⁶.

Окремо у параграфі необхідно зупинитися на захисті персональних даних у системі е-документообігу. На законодавчому рівні це питання урегульовано через Закон України «Про захист персональних даних» та Наказ «Про затвердження Порядку обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Міністерство цифрової трансформації України» від 20 травня 2020 року № 72. Стаття 24 Закону України «Про захист персональних даних» гарантує, що «володільці, розпорядники персональних даних та треті особи зобов'язані забезпечити захист цих даних від

¹⁶ Урядовий портал. Система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів / Міністерство цифрової трансформації України.

випадкових втрат або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних»¹⁷.

На жаль, Міністерство цифрової трансформації подає статистику, пов'язану з витоком персональних даних, наприклад, через Телеграм-боти, коли під час «слідчих дій правоохоронці встановили, що джерела походження цих даних – компанії з автостраховання, комерційні та державні банки, бази державних органів РФ, компанії з логістичних послуг, служби таксі та ігрові сервіси. Крім цього, правоохоронці викрили несанкціонований доступ до облікових записів міжнародних Market Places»¹⁸. У січні 2022 року, на час написання статті, відбулася хакерська атака на низку урядових сайтів, тоді ж на певний час не працював сайт «Дії». У зв'язку з цим Міністерство цифрової трансформації наголосило на тому, що витоку персональних даних не відбулося, «оскільки постраждала працездатність деяких сайтів, а не реєстрів».

Отже, цифровізація суспільства, становлення системи електронного урядування, надання послуг в електронному вигляді переходу від традиційного паперового до сучасного електронного документа, розроблення національної законодавчої та нормативної бази пришвидшили перехід підприємств на систему електронного документообігу. Єдине, сьогодні залишається відкритим питання унормування термінологічної бази у системі узгодженості низки понять.

2. Аналіз функції електронного документа у комунікаційній системі підприємств різних форм власності

Практичну роль електронного документа як важливої складової частини комунікаційної системи підприємств різних форм власності (державної, комунальної та приватної) підтверджує посилення уваги студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» до аналізу систем е-документообігу як упродовж навчання, коли розробляються перші наукові доробки у вигляді тез та статей, так і в подальшому, тобто у випускних кваліфікаційних роботах.

Із початком дії системи е-документообігу до уваги бралися різні види документних комунікацій. Так, досить популярним був аналіз

¹⁷ Про захист персональних даних: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

¹⁸ Витоку даних не було: СБУ розслідує масштабну атаку хакерів на сайти уряду. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/14/7320365>.

класифікації чи типологізації документів, коли основу складали вимоги ДСТУ 2732:2004 «Діловодство і архівна справа»¹⁹. Стандарт подавав визначення електронного документа як такого, що «створюють та використовують тільки в межах комп'ютерної системи». Аналіз перших е-документів переважно зводився до реквізитів в оформленні, способів передачі та збереження інформації. Під час семінарських занять обговорювалися проблеми зберігання інформації через «хмарні» сервіси, коли збільшувалися обсяги даних за межами підприємств. До уваги також бралися перші електронні системи документообігу, їхні переваги та недоліки, що переважно були пов'язані з вразливістю е-документної системи, коли на підприємствах не було автономного джерела електроенергії, а документи просто не зберігалися.

У фаховій літературі проблема перших систем електронного документообігу, наприклад, розглянута у статті «Еволюція систем електронного документообігу підприємств» Т. Лугової та О. Акімова. Науковці слушно наголосили на тому, що «перші СЕД були повністю індивідуалізовані та розроблялися безпосередньо на підприємствах, але вони не були гнучкі до змін, що відбувалися в компанії. Це гальмувало розвиток як самих СЕД, так і компанії загалом»²⁰. У статті співавтори унаочнили одну з перших схем комунікаційної е-системи документообігу: «поступ систем документообігу можна представити за схемою: паперовий → СЕД (вирішує «окремі завдання») → ЕСМ (управління інформаційними ресурсами: документами та контентом) → ERP (корпоративний, «в якій є все») → commerce (collaborative commerce)».

Цікаві були й дослідження студентами інформаційних технологій 2010–2013 років. Розгляд процесів документування інформації здійснювався з огляду на тодішні системи програмного засобу. До уваги бралися операційні системи, прикладні програмні засоби, що забезпечували управлінську діяльність. Характерною рисою студентських робіт було те, що до уваги бралася більше теоретична складова частина, ніж практична, оскільки не всі підприємства у перших десятиліттях нашого століття могли дозволити собі СЕД, тобто, до уваги бралася більше електронна

¹⁹ ДСТУ 2732:2004 «Діловодство і архівна справа».

²⁰ Лугова Т. Еволюція систем електронного документообігу підприємств. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2013. № 1. С. 16–20.

обробка документа, коли перші е-підписи мали виключно керівники.

Стрімкий розвиток українського суспільства до е-урядування одразу ж привів до практичного аналізу тих систем, що забезпечували швидке надання е-довідок та е-свідоцтв загалом. Йдеться про відкриття Центрів надання адміністративних послуг. Як приклад брався перший Центр, відкритий у 2011 році у Солом'янському районі м. Києва. Майже десять років тому у межах розвитку програми е-урядування киянам була запропонована 71 адміністративна послуга, отримання якої виключало бюрократичну складову частину. З професійної точки зору студентів цікавили й нормативні документи, що регламентували діяльність посадових осіб, залучених до роботи в перших інформаційних установах. Необхідно підкреслити, що у деяких регіонах навіть сьогодні низка посадових інструкцій названо «примірними», а не «типовими».

З 2016 року роботи студентів починали мати більш прикладний характер, що пов'язано із загальним упровадженням е-документа у всі сфери життя. Акцент від теоретичних положень переходить на роз'яснення принципів системи е-документообігу, що працюють в умовах автономних джерел постачання електроенергії. Окрім того, зверталась увага на комунікаційну складову частину е-документа (чи аналогового) та паперового (традиційного).

Паралельно із системами е-документообігу починає стрімко розвиватися оцифрування документів. На законодавчо-нормативному рівні затверджуються «Методичні рекомендації «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього»» (далі – Методичні рекомендації)²¹. Саме Методичні рекомендації роз'яснюють поняття «оцифрований документ», що «отриманий у результаті конверсії паперових та інших аналогових документів у цифрову форму», а «оцифрування – цифрова трансмісія даних об'єкта, закодованих у дискретні цифрові сигнальні імпульси, за допомогою спеціальної апаратури (сканерів, цифрових фотоапаратів тощо), тобто перетворення документа з традиційної, властивої йому форми, у цифрову (комп'ютерну) у вигляді електронного файлу

²¹ Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього»: Наказ Державної архівної служби України від 16 квітня 2019 року № 36.

(файлів) даних, придатних для запису на електронні носії». З комунікаційної точки зору, вже маємо справу з е-документом, традиційним паперовим та оцифрованим.

У статті І Загальних положень Закону України «Про авторське право і суміжні права»²² подається визначення, що аргументує поняття «електронна інформація» з тотожним до неї «цифрова», тобто «електронна (цифрова) інформація – аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет».

До того ж поза увагою не залишаються складові частини оцифрованого документа: «метадані цифрової копії документа – набір систематизованої інформації, що описують контекст, зміст, структуру цифрової копії документа, який забезпечує процес управління нею в інформаційній системі». Також на державному рівні підтримка оцифрування документів підтверджувалася Державною цільовою національно-культурною програмою створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»²³. Мета програми передбачала як підвищення рівня інформаційної культури соціуму, так і введення «в науковий обіг унікальних документів, що становлять історичну і культурну цінність не тільки для України, але й для світової спільноти». На практичному рівні одним з перших до програми долучився Національний історико-архітектурний Музей «Київська фортеця».

З 2012 року розпочинається оцифрування паперових цінних документів, що становлять музейну колекцію. Оцифрування передбачало створення е-каталогу, звичайно ж, забезпечення безперебійного доступу до Інтернету, підвищення цифрової грамотності

²² Про авторське право і суміжні права : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.

²³ Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 року № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF#Text>.

співробітників та ще низку заходів. У 2015 році у посібнику «Мультимедійні технології відновлення друкованих видань в електронному виді» О. Коханівський²⁴ вказував на важливість та своєчасність цифрових технологій, що можуть продовжити життя унікальних та цінних документів.

Вагомою складовою частиною оцифрування документів залишається вивчення авторського права. Низка досліджень, зроблених на кафедрі, підтверджувала необхідність всебічного вивчення інтелектуальної власності, адже із Закону України «Про авторське право і суміжні права» випливає, що для досягнення навчальної мети допускається відтворення «уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті; репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті; відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру».

Отже, оцифрування паперових документів у нашому випадку відштовхується від поняття «авторське право», що починає діяти, як тільки твір створений і поширюється відповідно до статті 28 Закону «протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених цією статтею. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується строк, передбачений частиною другою цієї статті. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора».

Окрім врахування авторських прав, як і на початку нульових, актуальною залишається проблема зберігання та збереження документної інформації. До аналізу знову беруться «хмарні» технології, посилені та удосконалені з часом. Залежно від фінансової

²⁴ Коханівський О. Мультимедійні технології відновлення друкованих видань в електронному виді : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 154 с.

спроможності підприємства вибирається провайдер «хмари». Зазвичай, враховуються такі показники²⁵:

- швидкість розгортання інформації;
- отримання у провайдера доступу до числових ресурсів «хмари»;
- можливість доступу не лише через стаціонарний комп'ютер, але й з будь-якого пристрою співробітника;
- доступність масштабування.

З досвіду підприємствам зручно орендувати «хмару», користуючись послугою PaaS (Platform-as-a-service), тобто платформа як послуга. Підприємство орендує платформу, що надає обчислювальні послуги, послуги зберігання інформації і послуги передачі даних. До того ж підприємство може використовувати пристрої з різноманітними системними і призначеними для користувача програмами, а безпосередньо провайдер забезпечує надійну роботу комп'ютерів та програм. Сьогодні у фаховій та науковій літературі починають порушуватися питання подальшого використання штучного інтелекту, що допоможе «хмарам» бути дієвим інструментом.

Складовою частиною сучасної документної комунікації є й ті супровідні документи, з якими мають справу співробітники інтернет-магазинів. У цьому разі йдеться про сучасні е-документні програми та їхню адаптацію до умов бізнесу, адже, на відміну від державних установ, приватні інтернет-компанії мають дещо інший штатний розпис. Тоді оброблення документів, їхнє проходження, життєвий цикл, архівування здебільшого покладаються на одну людину. Досліджувані нами інтернет-компанії для забезпечення е-документообігу використовують національні програмні продукти, що мають відповідати низці таких вимог:

- функціонал АРМ керівника, що уможлиблює е-підпис;
- безперервний доступ до локальної корпоративної та зовнішньої мережі;
- слідкування за статусністю документів;
- розсилка документів.

Досить важливим є роз'яснення РНБО щодо тих інформаційних продуктів, що визначені у Законі України «Про санкції»²⁶, зокрема,

²⁵ Юрчишин В. Хмарні та Грід-технології: конспект лекцій: навчальний посібник для студентів спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення». Київ: КП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 264 с.

Йдеться про такі програми, як ІС («Управління виробничим підприємством для України», «ІС: Підприємство. Документообіг КОРП для України», «ІС: Підприємство»). Натомість більшого поширення для бізнесу мають такі програмні продукти, як e-Docs. Загалом на сучасному українському ринку інформаційних продуктів з е-документообігу маємо низку сервісів, що повністю відповідають потребам підприємств, таких як «Вчасно», «М.Е.Дос держава», «Paperless», «Deals», «Document Online». Для вирішення системи е-документообігу кожна з програм має переваги та недоліки, що визначені в інструкціях до них²⁷.

Щодо аналізу програм е-документообігу, то останніми роками збільшилась цікавість до продуктів, що обслуговують Об'єднані територіальні громади, оскільки подекуди спроможність Інтернету є суттєво різною у місті та за його межами. Так, студенти відзначали готовність переходу відповідальних осіб до е-документообігу, натомість залишали бажати кращого встановлені системи захисту персональних даних. Ще декілька років тому нагальною проблемою оптимального функціонування системи е-документообігу в Об'єднаних територіальних громадах був саме процес збереження баз даних, оскільки, завантаживши їх, відповідальний фахівець не завжди був упевнений у подальшому безпечному збереженні інформації. Нині ситуація дещо покращилась, однак чим далі Громада від великих міст, тим менше інтернет-забезпечення. Саме тому не завжди на перешкоді до оптимізації процесів е-документаційних послуг стає людський фактор.

Наступним важливим кроком для сучасної документаційної комунікаційної системи було введення е-документів, зокрема розширення е-адміністративних послуг у комунальних підприємствах. На часі, хоча й з досить тривалим запізненням було введення автоматизованої оплати проїзду у міському пасажирському транспорті. Спершу е-проїзний квиток було введено у комунальному громадському транспорті у тестовому режимі 1 листопада 2018 року і юридично підкріплений Порядком функціонування автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті міста Києва незалежно від форм

²⁶ Про санкції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>.

²⁷ 5 систем електронного документообігу для бізнесу. *AIN Business*. URL: <https://ain.business/2021/05/28/5-edo-systems>.

власності (далі – Порядок)²⁸. Для оплати проїзду у метро, автобусах, тролейбусах і трамваях поступово запроваджувався єдиний електронний квиток. Відповідно до світового досвіду, де ця система запроваджена і злагоджено діє досить тривалий час, для наземного і підземного транспорту Києва 2018 року вона є суцільним експериментом.

З огляду на дослідження е-документа картка вивчалася як своєрідний ключ із доступом до облікового запису користувача в системі. Тоді у Порядку автоматично декларувалося те, що «придбана картка є персональною, тобто користувач має можливість прив'язати її до особистого кабінету та керувати нею». Заразом із е-квитком розширювалася програма “Kyiv Smart”. Досі питання про те, що “Kyiv Smart Card” згодом можна буде сплачувати квитки до театру, на жаль, залишається не до кінця розробленим. Нині досить зручною є оплата іншим цифровим документом – картою Є-підтримка.

Досить цікавими стали дослідження Covid-сертифікатів як цифрових документів, паркувальних талонів, зчитуваних через QR-кодів, зрештою, Е-Європротоколів. Система «Е-протокол» з огляду на неї як комунікаційний е-документ є досить доступною та зрозумілою, адже «Європротоколом можна скористатися за умови, коли відсутні травмовані (загиблі) люди, водії-учасники ДТП мають поліси автоцивільної відповідальності, наявна згода водіїв транспортних засобів – учасників ДТП щодо її обставин, у водіїв відсутні ознаки алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів»²⁹. Відповідно до офіційних повідомлень, Е-протоколи функціонували на території Європи ще у 50-х роках.

Отже, подальший розвиток інформаційного суспільства надалі буде пов'язаний із розгалуженою системою документів, що стануть об'єктом фахового наукового дослідження.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження, зробленого упродовж двох параграфів статті, було розглянуто комунікаційну складову частину

²⁸ Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування електронного посвідчення водія та електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 року № 956.

²⁹ Європротокол. Моторне (транспортне) страхове бюро України. URL: http://www.mtsbu.ua/ua/for_consumers/europrotocol/96560.

документа. Поетапний розгляд передумов становлення електронного документа довів, що його еволюція, тобто перехід до нових форм, відбулася через роками сформовану систему цілісних понять про документ. Наука про документ уможливила розвиток потужної теоретичної бази, що не є сталою, а постійно доповнюється та видозмінюється, підлаштовуючись під потреби та вимоги соціуму. На жаль, не завжди теоретична нормативна база встигає за глобалізованими нововведеннями. З огляду на це актуальними стануть наступні дослідження щодо наповненості складових частин документа, адже кожний вид сучасного документа підпадає під вимоги, які кидає суспільство. Трансформація документів, їхня еволюція, видозміна є вимогами та віддзеркаленням того, що триває розвиток соціуму. Надмірна забюрократизованість, залежність представлення грифу від посадової особи, час проходження документа, його оброблення та життєвий цикл в епоху появи е-демократії та системи е-урядування залишилися у минулому.

Завдяки титанічній праці світових та українських науковців та вчених вдалося зберегти цілі пласти паперових документів, що через систему сучасних цифрових технологій стають доступними широкому загалу. Так, сучасні інформаційні установи, зокрема бібліотеки та музеї, осучаснили послуги, зацікавили наповненням сайтів, значно спростили пошук джерел, створивши е-каталоги.

Нарешті, еволюція документа відбулася завдяки цілісній державній політиці, скерованій у цифровізацію, доступності відкритих даних, потужній взаємодії мережевих систем, зручних інтерфейсів, того, без чого важко уявити сучасне життя.

АНОТАЦІЯ

У сучасних наукових та фахових дослідженнях провідне місце посідає вивчення еволюції документа, а також його трансформації та оптимізації. Виклики, пов'язані з розвитком інформаційних технологій, привели до виникнення нових теорій про документ, розширили межі його сприйняття. Стрімкий подальший розвиток інформаційних продуктів та послуг поступово зрушив з місця складну бюрократичну систему, пов'язану із засиллям паперових документів. Сьогодні все більше підприємств відмовляються від паперового документообігу, віддаючи перевагу електронному.

Результати зроблених досліджень доводять, що система е-документообігу не лише є зручною, але й значно спростила етапи

оброблення документа, автоматизувала бізнес-процеси. Формально перехід від паперового до електронного документообігу розпочався у 2004 році. За цей тривалий час система документів, номенклатура (організаційно-розпорядча та інформаційно-довідкова), з якими мають справу підприємства, майже не дублюється паперовими копіями, тобто перехід, а саме еволюція, документа стався не формальним чином, а цілком реальним, таким, що оптимізував сучасні документознавчі процеси, створивши майже безпечні умови збереження даних.

Література

1. Афанасьєв К. Адміністративні послуги : навчальний посібник. Луганськ : РВВДУВС, 2010. 175 с.
2. Бездрабко В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток. Київ : Четверта хвиля, 2009. 720 с.
3. Барікова А. Електронна держава: нова ефективність урядування : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
4. Берназюк О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. Київ : ВСУ. DOI <https://doi.org/10.328492019> (дата звернення: 25.01.22).
5. Слободяник М. Бібліотека. Документ. Комунікації : вибрані праці / уклад. О. Кириленко ; за наук. ред. В. Чернеця. Київ : Ліра-К, 2010. 308 с.
6. Витоку даних не було: СБУ розслідує масштабну атаку хакерів на сайти уряду. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/14/7320365> (дата звернення: 21.01.22).
7. Гінзбург М., Левіна С., Требульова І. Досвід та проблеми впровадження ДСТУ 3966-2000 в термінологічну діяльність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2002. С. 183–189. URL: ena.lp.edu.ua (дата звернення: 16.01.22).
8. Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 року № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.01.22).
9. ДСТУ 2392-94 «Інформація та документація. Базові поняття». URL: https://dbn.at.ua/_ld/11/1166_DSTU2392-94.pdf (дата звернення: 16.01.22).

10. ДСТУ 2732:2004 «Діловодство і архівна справа». URL: [https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004\(1\).pdf](https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004(1).pdf) (дата звернення: 21.01.22).

11. ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada> (дата звернення: 15.01.22).

12. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini> (дата звернення: 21.01.22).

13. Європротокол. Моторне (транспортне) страхове бюро України. URL: http://www.mtsbu.ua/ua/for_consumers/europrotocol/96560 (дата звернення: 25.01.22).

14. Заборонити не можна використовувати: що робити далі з «1С»? URL: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ010093 (дата звернення: 23.01.22).

15. Про авторське право і суміжні права : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 23.01.22).

16. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 17.01.22).

17. Про електронний цифровий підпис : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text> (дата звернення: 20.01.22).

18. Про електронні довірчі послуги : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 21.01.22).

19. Про інформацію : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 21.01.22).

20. Про захист персональних даних : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 21.01.22).

21. Про санкції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18> (дата звернення: 23.01.22).

22. Ковтанюк Ю. До питання створення електронних копій електронних документів, засвідчених паперових копій електронних документів і цифрових копій паперових документів. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання* : монографія / відп. ред. І. Тюрменко. Київ : НАУ, 2021. С. 88–101.

23. Ковтанюк Ю. Витоки електронного документознавства як наукового напрямку документознавства. *Архіви України*. 2011. № 2–3. С. 14–36.

24. Конституція України. *Урядовий портал*. URL: www.kmu.gov.ua.

25. Коханівський О. Мультимедійні технології відновлення друкованих видань в електронному виді: навчальний посібник. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 154 с.

26. Лугова Т. Еволюція систем електронного документообігу підприємств. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2013. № 1. С. 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2013_1_5 (дата звернення: 22.01.22).

27. Офіційний сайт державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». URL: <https://sis.ukrpatent.org/uk/search/simple> (дата звернення: 23.01.22).

28. Папакін Г. «Цифровий поворот» у джерелознавстві: реальність, перспектива чи ілюзія? *Український історичний журнал*. 2021. Ч. 1. С. 153–169.

29. Положення про електронну взаємодію електронних інформаційних ресурсів, затв. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» від 8 вересня 2016 року № 606. *Офіційний вісник України*. 2016. № 73. Ст. 2455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.01.22).

30. Положення про Міністерство цифрової трансформації України від 18 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.01.22).

31. Порядок застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, та відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України для виїзду за кордон, під час реалізації експериментального проєкту щодо застосування зазначених відображень від 15 квітня 2020 року № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 20.01.22).

32. Примірні інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади від 17 жовтня 1997 року № 1153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.01.22).

33. Про затвердження Порядку обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Міністерство цифрової

трансформації України від 20 травня 2020 року № 72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 21.01.22).

34. Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього»: Наказ Державної архівної служби України від 16 квітня 2019 року № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 22.01.22).

35. Про затвердження Порядку функціонування автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті міста Києва незалежно від форм власності. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_poryadku (дата звернення: 25.01.22).

36. Про затвердження вимог до підготовки технологічної картки адміністративної послуги: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 44. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.01.22).

37. Про затвердження Порядку ведення Реєстру адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 57. URL: <http://kmr.ligazakon.ua> (дата звернення: 25.01.22).

38. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації від 17 січня 2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 21.01.22).

39. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text> (дата звернення: 21.01.22).

40. Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування електронного посвідчення водія та електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу від 23 жовтня 2019 року № 956. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentalnogo-proektu-shchodo-zastosuvannya-elektronnogo-t231019> (дата звернення: 20.01.22).

41. 5 систем електронного документообігу для бізнесу. URL: <https://ain.business/2021/05/28/5-edo-systems> (дата звернення: 23.01.22).

42. Рибачок О. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення,

стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 27.00.02. Київ, 2018. 23 с.

43. Розслідувано виток і розповсюдження персональних даних українців. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/rozsliduvano-vitok-i-rozprovsyudzhennya-danikh-ukrainsiv> (дата звернення: 21.01.22).

44. Сайт Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця». URL: <https://www.kyiv-fortress.org.ua> (дата звернення: 23.01.22).

45. Система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. URL: <https://dir.gov.ua/projects/trembita> (дата звернення: 21.01.22).

46. Слободяник М. Бібліотека. Документ. Комунікації : вибрані праці / уклад. О. Кириленко ; за наук. ред. В. Чернеця. Київ : Ліра-К, 2010. 308 с.

47. Слободяник М. Основні напрями розвитку документознавства в сучасній Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 4–15.

48. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada> (дата звернення: 20.01.22).

49. Тюрменко І. Комунікації з громадськістю в системі державних архівних установ України // *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання* : монографія. Київ : НАУ-друк, 2021. С. 149–161.

50. Українське документознавство (1991–2011) : наук.-допом. бібліограф. покажч. Київ, 2012. 176 с.

51. Урядовий портал. URL: <http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish> (дата звернення: 22.01.22).

52. Юрчишин В. Хмарні та Грід-технології: конспект лекцій : навчальний посібник для студентів спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 264 с.

53. Цифровий паспорт в «Дії»: як користуватися. *Вісник : офіційне видання Фіскальної служби України*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/tag/tsifroviy-pasport> (дата звернення: 20.01.22).

54. Швецова-Водка Г. Типологія документа : навчальний посібник для студентів інститутів культури. Київ : Кн. палата України, 1998. 78 с.

55. Що таке цифрові документи та їхні копії? / Міністерство цифрової трансформації України URL: <https://diia.gov.ua/faq/24> (дата звернення: 17.01.22).

56. ISO 5127-1:1983 Documentation and information – Vocabulary – Part 1 : Basic concepts. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/11116.html> (дата звернення: 16.01.22).

Information about the author:

Dankevych Yuliia Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associated Professor,
Associated Professor at the Computer and Information Technology
V.I. Vernadsky Taurida National University,
66, John McCain Str., Kyiv, 01042, Ukraine